

Kształcenie nauczycieli języka hiszpańskiego

w Polsce i na świecie: wyzwania i potrzeby edukacyjne

Małgorzata Spychała

Celem artykułu jest pokazanie, jak wygląda system kształcenia nauczycieli języka hiszpańskiego w Polsce i na świecie, m.in. w Hiszpanii, Stanach Zjednoczonych czy w krajach afrykańskich. Spróbujemy odpowiedzieć też na pytanie, dlaczego w niektórych krajach (np. Chiny czy Brazylia) mamy obecnie do czynienia z deficytem wykwalifikowanych nauczycieli języka hiszpańskiego.

kraj	liczba uczących się
Stany Zjednoczone	7 820 000
Brazylia	6 120 000
Francja	2 175 620
Anglia	519 660
Niemcy	453 252
Włochy	410 919
Polska	390 000
Maroko	350 000
Wybrzeże Kości Słoniowej	235 806
Szwecja	163 378
Senegal	101 455
Kanada	92 853
Norwegia	80 011
Kamerun	63 560
Belgia	62 594
Japonia	60 000
Portugalia	55 502
Holandia	55 432
Bulgaria	41 458
Dania	39 501
Nowa Zelandia	37 125
Czechy	34 789
Australia	33 913
Ogółem	19 962 500

Tabela 1. Przybliżona liczba uczących się na kursach języka hiszpańskiego w poszczególnych krajach w latach 2006-2007. Źródło: *Enciclopedia del español en el mundo. Anuario del Instituto Cervantes 2006-2007 y los informes Español para extranjeros 2006-2009 y II Plan del Español como Lengua Extranjera de la Comunidad de Castilla y León 2013-2016* de la Fundación Siglo para las Artes de Castilla y León

Językiem hiszpańskim posługuje się obecnie ponad 500 mln użytkowników, w tym dla 400 mln z nich jest to język ojczysty. Znajduje się on w czołówce najczęściej używanych języków świata. Z raportu Ministerstwa Edukacji, Kultury i Sportu Hiszpanii (*El mundo estudia español – Świat uczy się hiszpańskiego* 2012, 2014) wynika, że ponad 14 mln ludzi na świecie uczy się hiszpańskiego jako języka obcego.

W Stanach Zjednoczonych język hiszpański jest najchętniej wybieranym językiem obcym, a w Europie w ostatnich latach liczba uczących się hiszpańskiego uległa podwojeniu.

W Tabeli 1. znajdują się szacunkowe liczby uczących się na kursach języka hiszpańskiego w krajach, gdzie język hiszpański nie jest językiem ojczystym.

Kształcenie nauczycieli języka hiszpańskiego w Polsce

Zgodnie z danymi MEN (2014), na przestrzeni dwóch lat szkolnych liczba uczniów uczących się w polskich szkołach języka hiszpańskiego wzrosła z 40 do ponad 72 tys., z uwzględnieniem niżu demograficznego (por. Tabela 2.). To powoduje, że rośnie też zapotrzebowanie na nauczycieli z odpowiednimi kwalifikacjami.

W Polsce stanowisko nauczyciela języka obcego może zajmować osoba, która posiada wyższe wykształcenie oraz odpowiednie przygotowanie pedagogiczne – art. 9 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (DzU z 2014 r. poz. 191). Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r.¹ określa szczegółowe wymagania dotyczące kwalifikacji. Zgodnie z tym rozporządzeniem, przygotowanie pedagogiczne oznacza nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki szczegółowej, nauczanych w wymiarze nie mniejszym niż 270 godz., w powiązaniu z kierunkiem (specjalnością) kształcenia oraz pozytywnie ocenioną praktyką pedagogiczną – w wymiarze nie mniejszym niż 150 godz. Z kolei standardy kształcenia przygotowującego do zawodu nauczyciela zostały szczegółowo opisane w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. Zgodnie z tym rozporządzeniem, uczelnie wyższe, które prowadzą specjalność dydaktyczną w zakresie kształcenia nauczycieli na studiach I i II stopnia lub na studiach podyplomowych, realizują program tej specjalności w ramach pięciu modułów, którym przypisano minimalną liczbę godzin. Moduły drugi i trzeci obejmują zagadnienia przygotowujące do zawodu nauczyciela języka obcego. Moduł drugi określa zakres wiedzy psychologiczno-pedagogicznej (90 godz. ogólnego przygotowania). Dodatkowo student powinien zrealizować 30 godz. praktyki pedagogicznej. Moduł trzeci poświęcony jest przygotowaniu w zakresie dydaktycznym, obejmującemu 30 godz. podstaw dydaktyki i 90 godz. dydaktyki przedmiotu (rodzaju zajęć) na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych oraz 120

¹ Wszelkie zmiany zostały zamieszczone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 kwietnia 2012 r. oraz w obwieszczeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r.

dzieci lub młodzież	język obcy								
	angielski	francuski	hiszpański	łacina	niemiecki	rosyjski	włoski	inne	razem
szkoła podstawowa	2181128	4859	4894	0	127204	4041	21	2003	2324150
gimnazjum	1058175	37264	26621	556	752182	80517	4649	821	1960785
zasadnicza szkoła zawodowa	116592	527	0	0	59499	10644	100	173	187535
liceum ogólnokształcące	515744	58355	36764	10451	316538	54243	13581	462	1006138
technikum	497144	16826	4359	0	399480	49602	857	1205	969473
razem	4407157	121670	72864	11253	1662309	199730	19586	5127	6499696

Tabela 2. Nauczanie języka obcego jako obowiązkowego w szkołach, według typów i kategorii uczniów w roku szkolnym 2014/2015 wg SIO. Stan na 30.09.2014 r. Źródło: MEN 2014

godz. praktyk. Dodatkowo student powinien dysponować wiedzą w zakresie technologii informacyjnych, emisji głosu oraz bezpieczeństwa i higieny pracy. Jeśli język obcy jest specjalnością kształcenia, należy wykazać się umiejętnościami zgodnie z wymaganiami określonymi dla poziomu C1 *Europejskiego opisu systemu kształcenia językowego* (Rada Europy 2003)². Dodajmy, że rozporządzenie mówi też, iż na studiach licencjackich przygotowanie pedagogiczne obejmuje I i II etap nauczania (szkoła podstawowa), a na studiach magisterskich kształcenie obejmuje przygotowanie do pracy we wszystkich typach szkół.

Dydaktyka języka hiszpańskiego jako obcego jest dyscypliną stosunkowo nową³. Jeszcze kilka lat temu na wielu polskich uczelniach praktycznie nie prowadzono specjalności pedagogicznej z języka hiszpańskiego. Znaczna część nauczycieli kończących studia filologiczne (specjalność: filologia hiszpańska)

zmuszona była uzupełnić kwalifikacje o dodatkowe kursy czy studia podyplomowe. W Polsce pierwszą instytucją, która rozpoczęła specjalistyczne kształcenie nauczycieli języka hiszpańskiego, było działające od 1990 r. Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Bydgoszczy⁴. W 2003 r. kolegium zorganizowało pierwszy kurs kwalifikacyjny pedagogiczno-metodyczny dla nauczycieli języka hiszpańskiego. Kolejne kursy prowadzone były przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli (obecnie: Ośrodek Rozwoju Edukacji) przy współpracy z Biurem Rady ds. Edukacji Ambasady Hiszpanii. W 2005 r. powstało trzyletnie podyplomowe Studium Dydaktyki Języka Hiszpańskiego przy Wyższej Szkole Języków Obcych im. Samuela Bogumiła Lindego w Poznaniu.

Warto dodać, że przed wejściem w życie nowych standardów kształcenia przygotowujących do zawodu nauczyciela, program kursów kwalifikacyjnych oraz studiów podyplomowych był rozbudowany o przedmioty z zakresu uczenia wiedzy o kulturze i historii krajów obszaru języka hiszpańskiego. Obecnie ujednolicenie standardów oraz duża liczba godzin z psychopedagogiki spowodowały, że praktycznie pomija się te treści w programie studiów podyplomowych.

² Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r., kwalifikacje do nauczania języków obcych w przedszkolach, szkołach i placówkach, o których mowa w § 2 ust. 1 § 3, 4 i 9, z wyjątkiem nauczycielskich kolegiów języków obcych, posiada osoba, która ukończyła studia wyższe na dowolnym kierunku (specjalności) i legitymuje się: a) świadectwem złożenia państwowego nauczycielskiego egzaminu z danego języka obcego stopnia II, o którym mowa w załączniku do rozporządzenia, lub b) świadectwem znajomości danego języka obcego w stopniu zaawansowanym lub biegłym, o którym mowa w załączniku do rozporządzenia, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne.

³ Wystarczy wspomnieć, że ASELE (Asociación para la Enseñanza del Español como Lengua Extranjera) – jedna z największych hiszpańskich organizacji zajmujących się nauczaniem języka hiszpańskiego jako obcego i zrzeszająca kilkuset nauczycieli języka hiszpańskiego z całego świata – w roku 2014 obchodziła 25-lecie istnienia.

⁴ Specjalność języka hiszpańskiego powstała w 1992 r. Niestety, w 2013 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął uchwałę w sprawie likwidacji NKJO w Bydgoszczy z dniem 30 września 2015 r.

Można powiedzieć, że działalność dydaktyczna w zakresie dokształcania nauczycieli języka hiszpańskiego rozwija się na zróżnicowanym poziomie, choć w bardzo szybkim tempie. Niestety, nie można tego powiedzieć o działalności naukowej polskich badaczy w obszarze dydaktyki języka hiszpańskiego. Pierwszy w Polsce doktorat poświęcony dydaktyce języka hiszpańskiego został obroniony w 2004 r., na kolejny czekaliśmy do 2013 r.⁵ Obecnie największe polskie uniwersytety oraz kilka uczelni prywatnych mają w swojej ofercie specjalizacje pedagogiczne z zakresu języka hiszpańskiego. Nie wszystkie jednak przygotowują do pracy w szkole podstawowej na I etapie nauczania (klasy 1-3). Niewątpliwie ogromnym wyzwaniem, jakie stoi przed dydaktyką języka hiszpańskiego w Polsce i nie tylko, jest rozwój działalności związanej z nauczaniem dzieci. Jesteśmy przekonani, że jest to nowy, bardzo szybko rozwijający się potencjalny rynek pracy dla przyszłych nauczycieli języka hiszpańskiego w szkołach podstawowych i w przedszkolach.

W zakresie doskonalenia i dokształcania zawodowego nauczyciele oraz lektorzy języka hiszpańskiego mają możliwość pogłębiania swojej wiedzy dydaktycznej dzięki różnym instytucjom. Wśród nich jest wspierające od 1991 r. polskich nauczycieli hiszpańskie Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu, które za pośrednictwem Biura ds. Edukacji Ambasady Hiszpanii prowadzi w Polsce bardzo rozbudowaną działalność edukacyjną i kulturalną. Wielu nauczycieli ma m.in. możliwość uczestniczenia co roku w różnych kursach na uniwersytetach hiszpańskich.

Biuro Radcy ds. Edukacji Ambasady Hiszpanii otworzyło w Polsce 16 oddziałów licealnych klas dwujęzycznych z językiem hiszpańskim. W ostatnim czasie Biuro przy współpracy z urzędami poszczególnych polskich miast uruchomiło 17 nowych oddziałów w gimnazjach (Iruñ, Pater 2014). Biuro Radcy ds. Edukacji organizuje kursy języka w ramach projektu *Europrof*, który skierowany jest do nauczycieli przedmiotów niejęzycznych, pracujących w istniejących i przyszłych sekcjach dwujęzycznych z językiem hiszpańskim. W Polsce prężnie działają dwie

⁵ dr Małgorzata Spychała (2004) z Instytutu Filologii Romańskiej UAM napisała rozprawę pt. *La problemática de la competencia intercultural basada en algunos manuales de la enseñanza de lengua española como lengua extranjera*, dr Renata Majewska (2013) z NKJO w Bydgoszczy poświęciła swoją pracę nauczaniu dwujęzycznemu w zakresie języka hiszpańskiego: *Zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe. Dydaktyka zadaniowa a rozwój osobistej kompetencji komunikacyjnej w warunkach półautonomii*. Promotorem obu prac była prof. dr hab. Weronika Wilczyńska z UAM w Poznaniu.

Językiem hiszpańskim posługuje się obecnie ponad 500 mln użytkowników, w tym dla 400 mln z nich jest to język ojczysty. Znajduje się on w czołówce najczęściej używanych języków świata.

placówki Instytutu Cervantesa: w Warszawie i w Krakowie, które odpowiadają za promocję języka i kultury krajów hiszpańskojęzycznych.

Warto dodać, że w 2010 r. zorganizowano pierwszą ogólnopolską olimpiadę przedmiotową z języka hiszpańskiego⁶. Organizatorzy olimpiady postawili sobie również za cel doskonalenie form i metod pracy nauczycieli z młodzieżą uzdolnioną. W związku z tym co roku organizowane są warsztaty dla nauczycieli języka hiszpańskiego prowadzone przez specjalistów reprezentujących różne dziedziny: kulturę, literaturę historię itd. W 2013 r. w ramach olimpiady odbyła się w Poznaniu pierwsza międzynarodowa konferencja pt. *Niezwykły uczeń języka hiszpańskiego*, podczas której nastąpiła wymiana doświadczeń w zakresie nauczania języka hiszpańskiego jako obcego między badaczami i nauczycielami z Polski i innych krajów. Uczestnicy konferencji wzięli udział w sesjach plenarnych, warsztatach oraz sesjach dobrych praktyk. Została też wydana książka pt. *Un alumno de ELE: un alumno extraordinario. Marco teórico y propuestas prácticas para trabajar en la clase de Español Lengua Extranjera (ELE)* (Spychała, Sagermann Bustinza, Hadaś 2013), która jest dostępna na stronie olimpiady:

⁶ Organizatorem Olimpiady Języka Hiszpańskiego jest Polskie Towarzystwo Neofilologiczne z siedzibą w Poznaniu (Instytut Filologii Romańskiej UAM). Pierwsze trzy edycje olimpiady odbywały się w ramach projektu *Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu pracy z uczniem zdolnym* współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Obecnie olimpiada współfinansowana jest ze środków MEN.

www.ojh.edu.pl. Dodajmy, że w czerwcu 2014 r. ukazał się numer *Języków Obcych w Szkole*, poświęcony m.in. nauczaniu języka hiszpańskiego w Polsce.

Brazylia i Chiny: duży popyt, mała podaż

Brazylia

Zgodnie z danymi Ministerstwa Edukacji, Kultury i Sportu Hiszpanii (2012, 2014), w tym największym kraju Ameryki Południowej język hiszpański obowiązuje w 11 376 podstawówkach i w 13 557 szkołach średnich. Ogółem języka hiszpańskiego uczy się obecnie prawie 5 mln brazylijskich uczniów. Sytuacja języka hiszpańskiego zmieniła się diametralnie po roku 2005, kiedy w Brazylii ustanowiono prawo o wprowadzeniu do szkół średnich obowiązkowej oferty nauczania języka hiszpańskiego obok języka angielskiego. Rzadko zdarza się, by uczniowie w szkołach publicznych mieli możliwość uczenia się dwóch języków obcych, stąd wielu uczniów wybiera język hiszpański, jako ten łatwiejszy, pokrewny ich językowi ojczystemu. Pytanie, które się nasuwa, to czy w obliczu tak dużego popytu na hiszpański, Brazylia dysponuje wystarczającą liczbą nauczycieli tego języka. Wyjaśnijmy, że jeszcze w 2000 r. w Brazylii istniały 24 uniwersytety publiczne i 24 uniwersytety prywatne, które oferowały studia magisterskie o specjalności filologia hiszpańska. Obecnie jest ich już prawie 300, ale okazuje się, że nadal jest dość duży deficyt odpowiednio przygotowanych do zawodu nauczycieli (Martín Rodrigues 2012). Stąd często szkoły korzystają z prawa przekwalifikowania zatrudnionych już nauczycieli uczących innych przedmiotów językowych, proponując im 800 godzin kursów uniwersyteckich z języka hiszpańskiego.

Ministerstwo Edukacji Brazylii w roku 2006 opublikowało dokument pt. *Orientações Curriculares Nacionais para o Ensino Médio* (2006), gdzie zawarte są wytyczne dotyczące nauczania języka hiszpańskiego w brazylijskich szkołach średnich. Dokument omawia między innymi cele pedagogiczne dotyczące nauczania tego języka, przy czym pomija kwestie kwalifikacji, jakimi powinien dysponować nauczyciel języka hiszpańskiego. Problem w tym, że niewiele uniwersytetów posiada w swojej ofercie program przygotowania dydaktycznego w zakresie języka hiszpańskiego. Przyczyną takiego stanu jest przede wszystkim niewielka oferta studiów doktoranckich i mała liczba specjalistów, którzy mogliby kształcić przyszłych nauczycieli

tego języka (Martín Rodrigues 2012). Warto jednak dodać, że sporą pracę w zakresie dokształcania nauczycieli wykonuje Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu Hiszpanii, które za pośrednictwem swoich przedstawicielstw w największych miastach Brazylii współpracuje z uniwersytetami i z departamentami zajmującymi się edukacją w poszczególnych stanach państwa. Dodatkowo od 2003 r. organizowane są różnego rodzaju warsztaty i kursy dokształcające z dydaktyki języka hiszpańskiego na terenie całego kraju.

Chiny

W Chinach obowiązkowym językiem obcym jest język angielski. Nauczane są też m.in. japoński, rosyjski, koreański i niemiecki. Zgodnie z danymi Ministerstwa Edukacji, Kultury i Sportu Hiszpanii (2012), w chińskich szkołach podstawowych praktycznie nie naucza się hiszpańskiego. Tylko 25 szkół średnich proponuje nauczanie tego języka. Największe zainteresowanie hiszpańskim odnotowuje się na uniwersytetach, gdzie istnieje już ponad 70 wydziałów języka hiszpańskiego. Jest to ogromna liczba, zważywszy na to, że jeszcze w 1979 r. uczelnie w całym kraju przyjęły jedyne 15 studentów chcących specjalizować się w języku hiszpańskim. W 1982 r. istniało 11 wydziałów języka hiszpańskiego na uniwersytetach, przy czym studentów było w sumie 123, a wykładowców 182. Obecnie w różnych częściach kraju (nie włączając Hong Kongu, Makao i Tajwanu) kształcą się około 15 tys. studentów na studiach licencjackich i magisterskich, a korzystających z kursów czy innych form uczenia się tego języka jest około 30-40 tys. Szacuje się, że w Chinach pracuje 550 nauczycieli języka hiszpańskiego na pełen etat (Jingsheng 2014). Niestety, nie istnieje jeszcze żaden oficjalny program nauczania tego języka. Szkoły posiadają własne, autorskie programy nauczania. Chińskie Ministerstwo Edukacji wprowadza dziś w życie plan promocji hiszpańskiego w szkołach średnich, przy wsparciu między innymi Instytutu Cervantesa.

Lu Jingsheng (2012, 2014), narodowy koordynator języka hiszpańskiego w Chinach oraz prezes azjatyckiego stowarzyszenia hispanistów, podkreśla, że jednym z podstawowych problemów, jakie wpływają na rozwój nauczania języka hiszpańskiego w Chinach, jest przede wszystkim brak nauczycieli z odpowiednim przygotowaniem i doświadczeniem, a także brak materiałów dydaktycznych z zakresu nauczania dzieci. Obecnie wielu profesorów z doświadczeniem odchodzi na emeryturę, co powoduje, że w instytutach większość wykładowców stanowią

osoby bardzo młode, tuż po studiach. Dlatego poszukuje się doświadczonych nauczycieli i lektorów języka hiszpańskiego. Podczas konferencji ASELE, która odbyła się w Madrycie w czerwcu 2014 r., profesor Lu Jingsheng przedstawił profil poszukiwanego nauczyciela języka hiszpańskiego w Chinach. Potencjalny kandydat powinien dysponować bardzo dobrą znajomością języka hiszpańskiego i kultury krajów hiszpańskojęzycznych oraz dobrą znajomością języka chińskiego. Główną przyczyną takiego wzrostu popularności hiszpańskiego w Chinach jest perspektywa zdobycia dobrej pracy. W ostatnich latach Chiny stały się jednym z najważniejszych partnerów handlowych Ameryki Łacińskiej.

Afryka: Wybrzeże Kości Słoniowej i Gabon

Wybrzeże Kości Słoniowej

Wybrzeże Kości Słoniowej jest krajem położonym nad Zatoką Gwinejską. Kraj ten liczy najwięcej uczniów języka hiszpańskiego w całej Afryce, głównie w szkołach średnich i na uczelniach wyższych. Jest to też najczęściej wybierany język obcy (nazywany „językiem żywym”) po języku angielskim. System szkolny (w dużej mierze oparty na systemie francuskim) jest organizowany i kontrolowany przez Ministerstwo Edukacji (Główną Dyрекcję Pedagogiczną) oraz Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego (Benítez Rodriguez, Konan 2010).

Nauczycielami hiszpańskiego są rodzimi mieszkańcy kraju, którzy ukończyli filologię hiszpańską na różnych uniwersytetach bądź ukończyli dwuletnie lub dłuższe przygotowanie pedagogiczne w ENS w Abidżanie (L'Ecole Normale Supérieure d'Abidjan)⁷, po ukończeniu której stają się urzędnikami państwowymi i mogą uczyć w publicznych szkołach średnich. Kolejną grupą nauczających są studenci, którzy w tej samej szkole ukończyli tzw. intensywne przygotowanie w zakresie nauczania języka hiszpańskiego. José Luis Ortega Martín i Bi Drombé Djandué (2014:155) dodają, że obecny stan nauczania języka hiszpańskiego na Wybrzeżu Kości Słoniowej można opisać w następujący sposób:

- *dominująca pozycja podręcznika⁸, jeśli chodzi o materiał dydaktyczny;*

7 Największe miasto Wybrzeża Kości Słoniowej, wcześniej stolica i nadal siedziba wielu urzędów państwowych.

8 Najczęściej używanym podręcznikiem (również w Gabonie) jest podręcznik *Horizontes*, który wydawany jest przez miejscowe wydawnictwo. Podręcznik podzielony jest na kilka części, które odzwierciedlają poziomy nauczania. W dużej mierze zawiera polecenia w języku francuskim.

- *warunki materialne i moralne pracy są skażone korupcją i trudnościami związanymi z przestarzałą i niewielką infrastrukturą;*
- *brak szkoleń dla pracujących już nauczycieli;*
- *brak wystarczającej motywacji wśród nauczycieli spowodowany wysokimi kosztami życia i w ostatnich latach powiększająca się dyskredytacja tego zawodu etc.* (Ortega Martín, Drombé, Djandué 2014:155).

Gabon

Gabon to państwo położone w środkowej Afryce, gdzie językiem oficjalnym jest język francuski. Eugénie Eyeang (1997, 2014) i Minerva Caro (2013) zauważają, że język hiszpański jest nauczany głównie w szkołach średnich, gdyż system edukacyjny, podobnie jak w przypadku Wybrzeża Kości Słoniowej, oparty jest na systemie francuskim. W przypadku Gabonu mogłoby się wydawać, że hiszpański wybierany jest ze względu na położenie w pobliżu Gwinei Równikowej, gdzie oficjalnym językiem jest hiszpański⁹.

Studia wyższe w Gabonie można odbyć na kilku publicznych uniwersytetach, przy czym za kształcenie nauczycieli odpowiada tzw. edukacja standardowa. Większość nauczycieli języka hiszpańskiego zdobywa ogólne kwalifikacje pedagogiczne w ENS (L'Ecole Normale Supérieure). Następnie muszą oni zdać określone egzaminy państwowe. Kształceniem uzupełniającym zajmuje się m.in. Narodowy Instytut Pedagogiczny, który jednocześnie odpowiada za wprowadzanie programów i zatwierdzanie podręczników opartych głównie na analizie tekstu (Eyeang 2011, 2014). Niestety, nauczyciele pracują w dość trudnych warunkach. Klasy liczą po 70 do 100 i więcej uczniów, którzy korzystają z tego samego podręcznika: *Horizontes*. Niestety, *jest to podręcznik, który zawiera materiał ilustracyjny czarno-biały i nie posiada żadnych dodatkowych materiałów dźwiękowych czy audiowizualnych. Często ta kserowana forma podręcznika jest jedynym wsparciem dydaktycznym, z którego korzystają uczniowie w trakcie całej nauki w szkole* (Eyeang 2014:71). Nauczyciele dysponują innymi podręcznikami, które wydawane są w Hiszpanii i we Francji. Jednak okazują się one praktycznie bezużyteczne, gdyż nie nawiązują do rzeczywistości afrykańskiej.

9 Językami oficjalnymi w tym kraju są też francuski i portugalski, ale w praktyce bardzo mała liczba mieszkańców mówi w tych językach.

Kształcenie nauczycieli języka hiszpańskiego w różnych krajach przebiega w sposób bardzo zróżnicowany, choć w porównaniu z innymi krajami na świecie, państwa Unii Europejskiej są najlepiej przygotowane do tego zadania. Przede wszystkim wynika to z obowiązującej w krajach Unii Deklaracji Bolońskiej z 1999 r.

Europa: sytuacja w Hiszpanii i w Portugalii

Jak wynika z raportu Eurydice (2013), w Europie funkcjonują dwa modele kształcenia nauczycieli – równoległy i etapowy:

(...) w modelu równoległym studenci biorą udział w kształceniu pedagogicznym już od samego początku programu kształcenia wyższego, natomiast w modelu etapowym następuje to po uzyskaniu tytułu zawodowego/stopnia naukowego lub pod sam koniec kształcenia. Kwalifikacje niezbędne do podjęcia kształcenia zgodnie z modelem równoległym to świadectwo ukończenia szkoły średniej drugiego stopnia, a także, w niektórych przypadkach, zaświadczenie o predyspozycjach do kształcenia na poziomie wyższym i/lub w zawodzie nauczyciela. W modelu etapowym studenci, którzy rozpoczęli studia na określonym kierunku, przechodzą następnie do etapu przygotowania pedagogicznego, stanowiącego odrębną fazę (Eurydice 2013:23).

W przypadku kształcenia nauczycieli szkół średnich w Hiszpanii, Portugalii, Francji, we Włoszech czy w Luksemburgu jedyną formą kształcenia jest model etapowy. W Hiszpanii jeszcze dwadzieścia lat temu niewiele było instytucji specjalizujących się w kształceniu nauczycieli hiszpańskiego jako języka obcego. Jednak należy zaznaczyć, że

historia nauczania języka hiszpańskiego w Hiszpanii zaczyna się w momencie, kiedy imperium hiszpańskie „rozszerza” swoje granice poza Półwysep Iberyjski (Sánchez Pérez 2009). Niewątpliwie podboje te stanowiły ogromne wyzwanie dla uczących wówczas języka hiszpańskiego. W latach 80. ubiegłego wieku do Hiszpanii zaczęło napływać bardzo dużo imigrantów z krajów afrykańskich, głównie z Maroka. To spowodowało wzrost liczby uczących się języka hiszpańskiego jako obcego. W tym samym czasie zaczęto organizować kursy doskonalące z dydaktyki hiszpańskiego.

Obecnie największe uniwersytety w Hiszpanii, m.in. Universidad Complutense, Universidad de Salamanca, Universidad de Granada czy prywatna uczelnia Universidad Nebrija w Madrycie oferują możliwość doksztalcenia z dydaktyki języka hiszpańskiego w ramach studiów podyplomowych czy innych kursów, które cieszą się dość dużym zainteresowaniem.

W Hiszpanii, podobnie jak w kilku innych krajach europejskich (np. Francja, Grecja), nauczyciel może uzyskać status urzędnika państwowego. Jego kształcenie odbywa się na poziomie uniwersyteckim, przy czym, by uzyskać odpowiednie uprawnienia i móc pracować w szkole publicznej, należy też ukończyć specjalistyczny kurs pedagogiczny (np. studia podyplomowe) i zdać egzamin państwowy (tzw. *oposiciones*). Zakres tematyczny egzaminu jest opracowywany i aktualizowany przez hiszpańskie Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu. Kandydat powinien dysponować określonym doświadczeniem, a także certyfikatami potwierdzającymi jego uczestnictwo w projektach czy w warsztatach, które akredytowane są przez ministerstwo. Może wówczas uzyskać dodatkowe punkty. Niestety, system ten, jak wiele innych, nie jest idealny. Uczelnie praktycznie nie przygotowują do egzaminu, który jest taki sam dla wszystkich nauczycieli chcących uczyć np. w szkołach średnich. Kandydaci dysponują dużym wachlarzem ofert odpłatnych kursów przygotowujących do tego egzaminu, które jednak nie gwarantują osiągnięcia sukcesu. Kolejnym problemem jest bardzo mała liczba miejsc pracy w porównaniu z liczbą osób ubiegających się o stanowisko nauczyciela. Przykładowo, w czerwcu 2014 r. do egzaminu w Andaluzji przystąpiło 9499 kandydatów, podczas gdy konkurs obejmował tylko 250 miejsc pracy w szkołach średnich.

W portugalskich szkołach średnich nauczane są następujące języki: angielski, francuski, hiszpański i niemiecki. Należy zaznaczyć, że zaczęto tam uczyć języka hiszpańskiego dopiero w latach 90. Zgodnie z danymi Ministerstwa Edukacji,

Kultury i Sportu Hiszpanii (2012), w ostatnich latach nastąpił ogromny wzrost liczby uczących się języka hiszpańskiego w szkołach podstawowych i średnich: w latach 1990-91 było to 35 uczniów, a w roku szkolnym 2010-2011 liczba ta wynosiła już 4924. Tak duża popularność języka hiszpańskiego w Portugalii wywołała ogromne zapotrzebowanie na nauczycieli hiszpańskiego. W związku z tym, by móc zatrudnić więcej nauczycieli, obniżono wymagania dotyczące ich kwalifikacji (Boas 2009).

Warto dodać, że reforma szkolnictwa wprowadzona w 2012 r. znacznie ograniczyła wybór języka hiszpańskiego jako języka obcego. Priorytet nadano językowi angielskiemu. Główną przyczyną tych działań są cięcia budżetowe spowodowane kryzysem gospodarczym.

Stany Zjednoczone Ameryki i Japonia

W Stanach Zjednoczonych język hiszpański jest najczęściej wybieranym językiem obcym na poszczególnych etapach edukacji. Niestety, niewiele uniwersytetów dysponuje specjalizacją dydaktyczną w zakresie języka hiszpańskiego. W tych nielicznych program kształcenia obejmuje trzy obszary: językoznawstwo hiszpańskie, dydaktykę, literaturę i kulturę. Przyczyną takiego stanu jest brak ogólnej polityki państwa w zakresie uczenia języków obcych. Istnieje natomiast dość duża oferta kursów dokształcających, w tym bardzo popularnych w ostatnim czasie kursów internetowych. Potencjalni kandydaci to często osoby, które mają ukończone inne studia niż filologia hiszpańska i dysponują znajomością języka na poziomie B2 (Mejías Borerro 2009).

W Japonii język hiszpański zaczął być popularny w latach osiemdziesiątych XX wieku, choć dużo większym zainteresowaniem cieszą się inne języki: angielski, chiński i koreański. Víctor Ugarte Farrerons (2012) zauważa, że z danych uzyskanych z japońskiego Ministerstwa Edukacji, Kultury, Sportu, Nauki i Technologii wynika, że w latach 2003-2009 wybór hiszpańskiego w szkołach średnich (klasy maturalne) wzrósł o 263 proc., co w porównaniu z językiem francuskim (wzrost o 96 proc.) daje bardzo pozytywny wynik. Przy tym warto zaznaczyć, że hiszpański wybierany jest głównie przez tych uczniów, którzy chcą studiować na kierunkach międzynarodowych. W szkołach podstawowych praktycznie nie uczy się hiszpańskiego. Również nie istnieje specjalny program dotyczący kwalifikacji nauczycieli języka hiszpańskiego. Uczelnie nie prowadzą studiów

podyplomowych czy innych kursów dokształcających z dydaktyki języka hiszpańskiego. Nauczyciele chcący pracować w szkołach powinni jednak ukończyć studia wyższe oraz posiadać certyfikat japoński uprawniający do uczenia języków obcych. Dodajmy, że egzamin odbywa się w języku japońskim. Za ciekawostkę można uznać fakt, że od kilku lat w hiszpańskim stowarzyszeniu ASELE najwięcej członków spoza Hiszpanii pochodzi z Japonii (ASELE 2014:8-9).

Podsumowanie

Hiszpański Minister Edukacji, Kultury i Sportu, José Ignacio Wert Ortega, we wstępie do raportu *Świat uczy się hiszpańskiego – El mundo estudia español* (2012:5) zaznaczył, że w ostatnich latach największy wzrost liczby uczniów języka hiszpańskiego odnotowano w Polsce i w Niemczech, a także w Anglii i w Tunezji. To oznacza, że zapotrzebowanie na rynku pracy na wykwalifikowanych nauczycieli języka hiszpańskiego jest bardzo duże i w najbliższych latach będzie na pewno rosnąć.

Kształcenie nauczycieli języka hiszpańskiego w różnych krajach przebiega w sposób bardzo zróżnicowany, choć w porównaniu z innymi krajami na świecie, państwa Unii Europejskiej są najlepiej przygotowane do tego zadania. Przede wszystkim wynika to z obowiązującej w krajach Unii Deklaracji Bolońskiej z 1999 r., która między innymi położyła większy nacisk na konieczność zawodowego kształcenia i doskonalenia nauczycieli. Niewątpliwie bardzo ważny zwrot w nauczaniu języków stanowiła też publikacja *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* (2003).

Zdecydowanie dużo wysiłku trzeba jeszcze włożyć w doskonalenie zawodowe nauczycieli i opracowanie materiałów dydaktycznych w krajach afrykańskich, Chinach czy Japonii, choć na szczególną uwagę zasługuje ogromna determinacja tamtejszych nauczycieli, lektorów i pracowników uczelni wyższych w dążeniu do promocji języka hiszpańskiego.

Zdecydowanym wyzwaniem będzie umożliwienie obecnym i przyszłym nauczycielom oraz lektorom rozwoju zawodowego w zakresie pracy z dziećmi, zarówno w przedszkolach, jak i w szkołach podstawowych w klasach 1-3. Najpierw jednak muszą powstać publikacje z zakresu nauczania dzieci hiszpańskiego jako języka obcego. Obecnie praktycznie nie ma na rynku (również w krajach hiszpańskojęzycznych) opracowań na ten temat.

Z uwagi na niż demograficzny należy też wziąć pod uwagę rozwój zawodowy nauczycieli w obrębie innych przedmiotów (tzw. dwuprzedmiotowość). Już teraz widać, że wielu absolwentów innych filologii uzupełnia kwalifikacje o możliwość uczenia języka hiszpańskiego. Może się okazać, że trend ten się odwróci na niekorzyść hispanistów.

Również niezmiernie istotne jest i będzie przygotowanie nauczycieli do roli mediatorów i negocjatorów interkulturowych, tak by ich uczniowie mogli bezproblemowo komunikować się w różnych miejscach na świecie.

Bibliografia

- ASELE (2014) *Boletín de la Asociación para la Enseñanza del Español como Lengua Extranjera. ASELE 51*. Santa Cruz de Tenerife.
- Boas, J. (2009) La enseñanza de español en Portugal en los niveles no universitarios. W: A. Barientos Clavero, J.C. Martín Camacho, V. Delgado Polo, M.I. Fernández Barjola (red.) *El profesor de español LE/L2. Actas del XIX Congreso de ASELE*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 115-118.
- Benítez Rodríguez, S.G., Konan H. K. (2010) *La situación del español en Costa de Marfil. Contextos específicos para la enseñanza de ELE. Monográficos Marocele 11*. 252-263. [online] [dostęp 27.12.2014].
- Benedicto Iruñ J.A., Claver Pater M. (2014) Rozwój języka hiszpańskiego w Polsce. W: *Języki Obce w Szkole*, nr 2, 27-31.
- Caro, M. (2013) *Enseñar español en Gabón. Entrevista con Minerva Caro, profesora de ELE* [online] [dostęp 11.12.2014] <http://www.il3.ub.edu/blog/?p=2042>.
- *Enciclopedia del español en el mundo. Anuario del Instituto Cervantes 2006-2007 y los informes Español para extranjeros 2006-2009 y II Plan del Español como Lengua Extranjera de la Comunidad de Castilla y León 2013-2016* de la Fundación Siglo para las Artes de Castilla y León [online] [dostęp 5.01.2015]
- Eyeang, E. (2014) *El estudio del español en los planes reglados de enseñanzas medias y superiores en el continente africano. Estudio de caso: Gabón. index comunicación*, nr 4 (2), 61-77.
- Eyeang, E. (2011) Textos y aprendizaje del español lengua extranjera en Gabón. W: Javier de Santiago Guervós at al. (red.) *Del texto a la lengua: la aplicación de los textos a la E/A del español L2-LE*. Salamanca: ASELE. 307-321.
- Jingsheng, L. (2012) Entrevista a Lu Jingsheng. W: *redELE 24*. [online] [dostęp 30.12.2014].
- Jingsheng, L. (2014) *La génesis y el desarrollo de los estudios de español en China. El español en el mundo. Anuario del Instituto Cervantes*. [online] [dostęp 30.12.2014].
- Komisja Europejska/EACEA/Eurydyce (2013) *Key Data on Teachers and School Leaders in Europe*. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej. [online] [dostęp 25.12.2014].
- Martín Rodrigues, J.P. (2012) Formación de profesores de español en Brasil: una feliz encrucijada. W: *Eutomia*, nr 10, 362-774. [online] [dostęp 2.12.2014].
- Mejías Borerro (2009) Aspectos prácticos de la enseñanza de la fonética del español y de la variedad andaluza a estudiantes norteamericanos. W: A. Barientos Clavero, J.C. Martín Camacho, V. Delgado Polo, M.I. Fernández Barjola (red.) *El profesor de español LE/L2. Acta del XIX Congreso de ASELE*. Cáceres: Universidad de Extremadura, 559-667.
- MEN (2013) *Nauczanie języka obcego jako obowiązkowego w szkołach według typów i kategorii uczniów w roku szkolnym 2013/2014 wg SIO stan na 30.09.2013 r.* [online] [dostęp 17.12.2014].
- MEN (2014) *Języki obce i języki mniejszości narodowych. Stan na 30.09.2014* [online] [dostęp 12.06.2015].
- MEN (2012) *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17.01.2012 w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela*.
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2012) *El mundo estudia español*. [online] [dostęp 30.12.2014].
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (2012) *El mundo estudia español*. [online] [dostęp 26.09.2015].
- Ministério da Educação de Brasil. Secretaria de Educação Básica (2006) *Orientações curriculares para o ensino médio. Linguagens, Códigos e suas Tecnologias*. [online] [dostęp 20.12.2014].
- Ortega Martín, J.L., Drombé Djandué, B. (2014) El uso de la lengua meta en el curso inicial de Español Lengua Extranjera (E/LE) en Costa de Marfil. W: *Porta Linguarum*, nr 21, 151-162.
- Rada Europy (2003) *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*. Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.
- Spychała, M., Sagermann Bustinza, L., Hadaś, J. (2013). *Un alumno de ELE: un alumno extraordinario Marco teórico y propuestas prácticas para trabajar en la clase de Español Lengua Extranjera (ELE)*. Poznań: Komitet Główny Olimpiady Języka Hiszpańskiego Polskie Towarzystwo Neofilologiczne. [online] [dostęp 26.12.2014].
- Sánchez Pérez, A. (1996) *Historia de la enseñanza de español como lengua extranjera*. Madrid: SGEL.
- Ugarte, V. (2012) *El español en Japón. El español en el mundo. Anuario del Instituto Cervantes* Madrid: Instituto Cervantes. [online] [dostęp 26.12.2014].

Artykuł ukazał się w monografii pt. *Nauczanie języków obcych na potrzeby rynku pracy pod red. Magdaleny Sowy, Marii Mocarz-Kleindienst, Urszuli Czyżewskiej*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2015. Publikacja była współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

dr Małgorzata Spychała

Przewodnicząca i kierownik Komitetu Głównego Olimpiady Języka Hiszpańskiego. Adiunkt na Wydziale Neofilologii UAM. Zajmuje się m.in. dydaktyką nauczania języka hiszpańskiego jako obcego, akwizycją języka, językoznawstwem hiszpańskim. Członek Zarządu Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego (PTN) oraz stowarzyszenia "Asociación para la Enseñanza del Español como Lengua Extranjera" (ASELE). Jest metodykiem nauczania oraz rzeczoznawcą MEN do spraw podręczników szkolnych oraz pomysłodawcą i koordynatorem Studium Podyplomowego Dydaktyki Języka Hiszpańskiego (przy Wyższej Szkole Języków Obcych im. Samuela Bogumiła Lindego w Poznaniu). Współautorka podręcznika języka hiszpańskiego *Descubre A1.1*.